

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Herskabeliggørelse

gentrification på dansk

Larsen, Henrik Gutzon; Lund Hansen, Anders

Published in:
Geografisk Orientering

Publication date:
2009

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Larsen, H. G., & Lund Hansen, A. (2009). Herskabeliggørelse: gentrification på dansk. *Geografisk Orientering*, 39(Sænummer), 33-35.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Herskabeliggørelse – gentrification på dansk

Henrik Gutzon Larsen, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet og Anders Lund Hansen, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lund

De seneste år er begrebet “gentrification” dukket op i den danske debat. Begrebet har dybe rødder i den geografiske forskning, og det stiller skarpt på de processer, der forandrer byernes geografi, samt diskuterer hvilke sociale og økonomiske konsekvenser forandringerne medfører. I denne artikel undersøger vi fænomenet i forhold til de dramatiske forandringer af Vesterbro i København.

Herskabeliggørelse

Begrebet “gentrification” stammer fra ordet “gentry”, der kan oversættes som lavadel eller herskab. Det blev første gang brugt af byforskeren Ruth Glass i bogen *London: Aspects of Change* (1964) som en let ironisk betegnelse for byforandringer i London. På dansk kunne man med tilsvarende ironi tale om “herskabeliggørelse”. Traditionelt handler herskabeliggørelse om den proces, hvor en højere socioøkonomisk gruppe presser en lavere socioøkonomisk gruppe ud af et område, eksempelvis fra et gammelt arbejderkvarter – som Vesterbro – der bliver “indtaget” af middelklassen og den øvre middelklasse, hvorefter en langsom herskabeliggørelse af området finder sted.

Der er både økonomiske og kulturelle forklaringer på denne proces. Neil Smiths *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City* (1996) og David Lays *The New Middle Class and the Remaking of the Central City* (1996) fremstilles ofte som modpoler i denne debat. Meget forsimplet handler debatten om, hvorvidt det analytiske fokus skal ligge på bevægelserne af “kapital” eller “mennesker” i byrummet. Forskningen peger dog i retning af, at begge elementer er vigtige komponenter, og i de fleste tilfælde

handler den faglige uenighed om, hvor vægten skal lægges i analysen.

Selvom fænomenet blev identificeret for relativt kort tid siden, betyder det ikke, at det er et nyt fænomen. Der har været denne type dynamikker i lang tid i vores byer. Det nye er, at processen er blevet integreret i den globale økonomi. Processen kan således i dag finde sted mellem flere skalaniveauer, og store områder i byen kan hurtigt forvandles af både nationale og internationale investeringer. Et eksempel er havnefronten i København (og i andre byer). Samtidig anvendes herskabeliggørelse i den generelle bypolitik for at “opruste” byerne i den såkaldte internationale bykonkurrence – og det er bl.a. i denne forbindelse at byfornyelsespolitikker kan ses.

Byfornyelsen af Indre Vesterbro

Herskabeliggørelsen af Indre Vesterbro, kvarteret nærmest Hovedbanegården, tog sin begyndelse med det storstilede byfornyelsesprojekt, der blev vedtaget af Borgerrepræsentation i 1991. Kvaliteten af boligerne i dette gamle arbejderkvarter var dengang særdeles ringe, og den sociale profil af det berygtede kvarter var “problematisk” (Tabel 1). Men erfaringerne fra tidligere projekter skræmte. I slutningen af 1970’erne og begyndelsen af 1980’erne blev der gennemført en “totalsanering” af dele af Indre Nørrebro. Saneringen skete efter en helhedsplan, som med ringe inddragelse af beboerne omfattede mange nedrivninger. Beboernes utilfredshed kulminerede i en af efterkrigstidens største konfrontationer mellem politi og demonstranter, da legepladsen “Byggeren” i 1980 blev ryddet.

Fornyelsen af Indre Vesterbro skulle være anderledes. I stedet for en helhedsplan vedtog Borgerrepræsentationen en handlingsplan, *Fornyelse Indre Vesterbro* (1991). Planen var en ramme, som trinvis skulle udfyldes og gennemføres med stor inddragelse af beboerne i “et reelt samspil mellem borgere og kommune”.

Fig. 1. Halmtorvet efter byfornyelsen. Foto: Henrik Gutzon Larsen.

Understøttet af Byfornyelsesloven af 1982, blev der lagt stor vægt på bevaring af de gamle huse. Men det blev også anerkendt, at byfornyelse ikke blot var et spørgsmål om boligkvalitet. I erkendelse af bydelens "tunge sociale problemer" havde planen som et helt centralt punkt også en "social dimension".

Den "sociale dimension" fastslog, at byfornyelsen skulle "tage udgangspunkt i de nuværende beboeres forhold". Det medførte borgerinddragelse og forskellige sociale tiltag. Men samtidig skulle byfornyelsen også "bidrage til et generelt socialt løft af bydelen". Det blev i øvrigt i 1990'erne en generel målsætning for kommunen, at tiltrække en "økonomisk bæredygtig" befolkning. Specifikt skulle Vesterbro gøres "mere familieegnet". Der var med andre ord indbygget en modsætning i handlingsplanen, for kvarteret var om noget kendetegnet af enlige på overførselsindkomst. Forhandlingerne om planen havde mange mellemregninger. Men den venstresocialistiske borgerrepræsentant Gunna Starck havde en pointe, da hun til et oplæg påpegede, at der

"på en yderst diskret måde" stod, "at beboerne skal skiftes ud." Handlingsplanen var da også ærlig nok til at erkende, at "bydelens tiltrækningskraft over for økonomisk og socialt svagt stillede befolkningsgrupper gradvist bliver mindre i takt med den fysiske reovering." Det kom til at holde stik.

Gentrification på dansk

I den afsluttende rapport anslår kommunen, at den femten år lange byfornyelsen af Indre Vesterbro har kostet omkring 4,3 mia. kroner, eller ca. 1,15 mio. kroner pr. bevaret bolig. Og kvarteret er fuldstændig forandret. De gamle huse er nænsomt reoveret med moderne faciliteter og grønne gårdmiljøer, og de lokale værtshuse og slidte forretninger bliver hastigt overtaget af moderigtige vinbarer, tøjforretninger og caféer. Som en madanmeldelse i *Information* den 21. august 2009 rammende bemærkede: "Halmtorvets caféer fortæller - måske ufrivilligt - en historie om et Vesterbro i forandring" (Fig. 1).

Ændringerne er ikke blot sket på overfladen.

I takt med byfornyelsen er også beboersammensætningen ændret. Ændringerne afspejler delvist, at økonomien i København og Danmark er blevet væsentlig forbedret. Men det er alligevel iøjnefaldende, at fra at have den nok svageste socioøkonomiske profil i København, ligger Indre Vesterbro i dag over gennemsnittet (Tabel 2).

Indre Vesterbro gennemgår med andre ord en klassisk herskabeliggørelse, hvor socioøkonomisk bedrestillede overtager et kvarter, og processen er formodentlig ikke tilendebragt. To mekanismer synes her at spille en medvirkende rolle. For det første - og mest direkte - er retten til genhusning tilsyneladende især blevet brugt af socioøkonomisk svage borgere, som på den måde er blevet "skubbet ud" til andre kvarterer. For det andet - og mere langsigtet - var kvarteret tidligere kendetegnet ved mange lejeboliger, som ikke mindst i forbindelse med byfornyelsen er blevet konverteret til andelsboliger (Fig. 2). Prisen på andelslejligheder er i den samme periode eksploderet. Det har beriget mange eksisterende beboere, men på lidt længere sigt vil de høje priser fungere som en effektiv barriere for tilflytning af lavindkomstgrupper. Den nuværende "krise" i boligmarkedet forsinker formodentlig blot udviklingen.

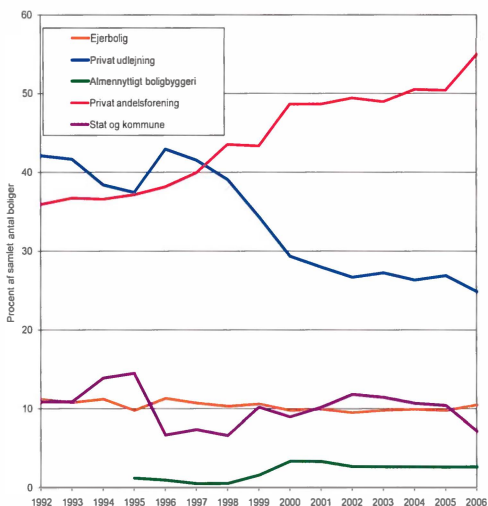

Fig. 2. Ejerskabsformer på Indre Vesterbro

Tabel 1. Indre Vesterbro før byfornyelsen (1989)

	Indre Vesterbro	København
<i>Antal boliger</i>	3.368	278.649
Før 1889	88 %	16 %
1900-1919	11 %	20 %
1920-1939	1 %	35 %
Efter 1940	0 %	29 %
Uden centralvarme	64 %	21 %
Uden eget toilet	11 %	4 %
Uden eget bad	70 %	30 %
<i>Antal indbyggere</i>	6.118	467.850
Arbejdsløse	ca. 20 %	12,2 %
Overførelsesindkomster	ca. 24 %	16,1 %
Fremmede statsborgere	19,4 %	7,2 %

Tabel 2. Indre Vesterbro efter byfornyelsen

	Indre Vesterbro	København
Arbejdsløse (2005)	5 %	6,4 %
Lang videregående uddannelse (2005)	15,1 %	10,9 %
Mellem eller høj indkomst (2004)	26,9 %	24,5 %
Immigranter (2007)	12,7 %	14,6 %

Hvem har retten til byen?

Er herskabeliggørelse så et problem? Man skal være slumromantiker for at modsætte sig bedre boliger, og mange har nydt godt af byfornyelsen. Men der er også tabere. Herskabeliggørelse rejser dermed et principielt spørgsmål, der nu bliver diskuteret som "retten til byen" (se fx tidsskriftet *Cities*, september 2009). Herskabeliggørelse ensretter byen efter elitens og markedets logik. Taberne i dette spil ses ofte som en beklagelig men "naturlig" konsekvens. Men det er grundlæggende et politisk valg, hvem der har ret til at bo i byen og befolke dens gader. Skal byens mangfoldighed understøttes, eller skal den være en ensrettet vækstmaskine - hvor taberne forvises til periferien?

Artiklen er baseret på H. G. Larsen og A. Lund Hansen, "Gentrification - gentle or traumatic?", *Urban Studies*, årg. 45 (2008), side 2429-2448.